

УДК 378.091.33.011.3-051:004.032.6

ВИВЧЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ СУСПІЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Оксана Богомаз

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова***Анотація:**

Статтю присвячено актуальній проблемі – вивченню стану сформованості медіаграмотності майбутніх учителів суспільних предметів у процесі їхньої професійної підготовки. Доведено необхідність медіанавчання майбутнього вчителя в процесі його професійної підготовки. Наведено результати констатувального етапу експерименту, до якого було залучено 42 викладачі й 384 студенти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Ніжинського державного університету імені М. Гоголя, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, з яких було сформовано контрольну (186 осіб) та експериментальну (198 осіб) групи. На основі узагальнення наукових джерел розроблено критерії (когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий) та показники сформованості медіаграмотності майбутніх учителів суспільних предметів у процесі їхньої професійної підготовки. Так, показниками когнітивного критерію визначено: уявлення, що забезпечують усвідомлення себе самодостатньою, відповідальною особистістю, активним суб'єктом медіаосвіти; знання можливостей, етики, етикету і принципів взаємодії в медіапросторі; медіа компетентність. До показників емоційно-ціннісного критерію належать: інтерес до медіаінформації; налаштованість на дотримання медіакультури щодо інших членів суспільства знань, бажання здійснювати педагогічну діяльність із використанням медіазасобів. Показниками поведінкового критерію є: уміння працювати з медіаінформацією, навички аналізу та критичного мислення, здатність контролювати та блокувати негативні медіавпливи, досвід використання медіатехнологій, уміння спілкуватися та відповідати за свої дії і вчинки в медіапросторі, здатність до самовдосконалення. Для виконання завдань констатувального експерименту використовувалися комплекс діагностувальних методів (анкетування, опитування, інтерв'ювання, дискусія, незакінчене речення, проблемні ситуації, творчі завдання, незалежні характеристики, ранжування, експертна оцінка, педагогічне спостереження, ділова гра, вивчення документів освітньої діяльності ЗВО), що сприяли об'єктивному й неупередженому вивченню проблеми. У процесі дослідження було виявлено рівні сформованості медіаграмотності

Аннотация:

Богомаз Оксана. Изучение степени сформированности медиаграмотности у будущих учителей общественных предметов в процессе профессиональной подготовки.

Статья посвящена актуальной проблеме – изучению состояния сформированности медиаграмотности у будущих учителей общественных предметов в процессе их профессиональной подготовки. Доказана необходимость медиаобразования будущего учителя в процессе его профессиональной подготовки. Приведены результаты констатирующего этапа эксперимента, в котором приняли участие 42 преподавателя и 384 студента Национального педагогического университета имени М. П. Драгоманова, Нежинского государственного университета имени Н. Гоголя, Сумского государственного педагогического университета имени А. С. Макаренко, из которых была сформирована контрольная (186 человек) и экспериментальная (198 человек) группы. На основе обобщения научных источников разработаны критерии (когнитивный, эмоционально-ценностный, поведенческий) и показатели сформированности медиаграмотности будущих учителей общественных предметов в процессе их профессиональной подготовки. Так, показателями когнитивного критерия определены: представления, обеспечивающие осознание себя как самодостаточной, ответственной личности, активного субъекта медиаобразования; знание возможностей, этики, этикета и принципов взаимодействия в медиaprостранстве; медиакомпетентность. К показателям эмоционально-ценностного критерия относятся: интерес к медиаинформации; настроенность на соблюдение медиакультуры по отношению к другим членам общества знаний, желание осуществлять педагогическую деятельность с использованием медиасредств. Показателями поведенческого критерия являются: умение работать с медиаинформацией, навыки анализа и критического мышления, способность контролировать и блокировать негативные медиавлияния, опыт использования медиатехнологий, умение общаться и отвечать за свои действия и поступки в медиaprостранстве, способность к самосовершенствованию. Для выполнения задач констатирующего эксперимента использовался комплекс диагностических методов (анкетирование, опрос, интервьюирование, дискуссия, незаконченное предложение, проблемные ситуации, творческие задачи, независимые характеристики, ранжирование, экспертная оценка, педагогическое наблюдение, деловая игра, изучение документов образовательной деятельности ЗВО), которые способствовали объективному и беспристрастному изучению проблемы. В процессе исследования были выявлены уровни сформированности

Resume:

Bogomaz Oksana. The study of the formation of media literacy in future teachers of social subjects in the process of professional training.

The article is devoted to an actual problem - the study of the state of formation of media literacy in future teachers of social subjects in the process of their professional training. The necessity of media education of the future teacher in the process of his professional training is proved. The results of the ascertaining stage of the experiment, in which 42 teachers and 384 students of National Pedagogical Drahomanov University, Nizhyn Mykola Gogol State University, Sumy State A.S.Makarenko Pedagogical University, of which the control (186 people) and experimental (198 people) groups were formed. Based on the generalization of scientific sources, criteria (cognitive, emotional-value, behavioral) and indicators of the formation of media literacy of future teachers of social subjects in the process of their professional training have been developed. Thus, the indicators of the cognitive criterion define: representations that provide awareness of oneself as a self-sufficient, responsible person, an active subject of media education; knowledge of opportunities, ethics, etiquette and principles of interaction in the media space; media competence. The indicators of the emotional-value criterion include: interest in media information; disposition to observe media culture in relation to other members of the knowledge society, the desire to carry out pedagogical activities using media. The indicators of the behavioral criterion are: the ability to work with media information, the skills of analysis and critical thinking, the ability to control and block negative media influences, the experience of using media technologies, the ability to communicate and be responsible for one's actions and deeds in the media space, the ability to self-improve. To fulfill the tasks of the ascertaining experiment, a set of diagnostic methods was used (questionnaire, survey, interviewing, discussion, unfinished sentence, problem situations, creative tasks, independent characteristics, ranking, peer review, pedagogical observation, business game, study of documents of the educational activities of the University), which contributed to objective and impartial study of the problem. In the course of the study, the levels of media literacy formation

майбутніх учителів суспільних предметів у процесі професійної підготовки – високий, середній, низький.

медиаграмотности у будущих учителей общественных предметов в процессе их профессиональной подготовки – высокий, средний, низкий.

in future teachers of social subjects in the process of their professional training were revealed - high, medium, low.

Ключові слова:

медиаграмотність; майбутні вчителі суспільних предметів; заклади вищої освіти; професійна підготовка; критерії; показники; рівні сформованості медиаграмотності.

Ключевые слова:

медиаграмотность; будущие учителя общественных предметов; заведения высшего образования; профессиональная подготовка; критерии; показатели; уровни сформированности медиаграмотности.

Key words:

media literacy; future teachers of public subjects; institutions of higher education; professional training; criteria; indicators; levels of media literacy development.

Постановка проблеми. Медиаграмотність є пріоритетною метою професійної підготовки майбутніх учителів суспільних предметів, оскільки сучасний учитель повинен не лише вміти коректно працювати з медіаінформацією, аналізувати та інтерпретувати її, а й володіти навичками критичного мислення та виявляти педагогічну відповідальність, блокуючи деструктивні медіавпливи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблеми набуття в процесі навчання майбутніми фахівцями суспільних дисциплін медиаграмотності зверталися Т. Бакка, О. Волошенюк, Л. Гуменюк, Д. Дзюба, В. Дубровський, Р. Євтушенко, В. Іванов, Л. Кульчицька, К. Левківський, Т. Мелешенко, О. Мокрогуз та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення стану сформованості медиаграмотності в процесі професійної підготовки майбутніх учителів суспільних предметів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для з'ясування та діагностики стану сформованості медиаграмотності в процесі професійної підготовки вчителів суспільних предметів було проведено констатувальний етап експерименту, учасниками якого стали 42 викладачі та 384 студенти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Ніжинського державного університету імені М. Гоголя, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. З них було сформовано контрольну групу (КГ) – 186 осіб та експериментальну (ЕГ) – 198 осіб.

Репрезентативність вибірки дослідження зумовлена юнацьким віком, пропорційним гендерним співвідношенням респондентів, соціальним статусом «студент закладу вищої освіти», вибором професійної діяльності вчителя суспільних дисциплін.

Організація та проведення констатувального експерименту передбачали визначення експериментальної бази дослідження, добір та обґрунтування діагностувальних методик з вивчення проблеми, критеріїв, показників та рівнів сформованості медиаграмотності в процесі професійної підготовки майбутніх учителів суспільних дисциплін.

Констатувальний етап експерименту передбачав виконання таких основних завдань:

– визначення критеріїв і показників рівнів сформованості медиаграмотності майбутніх учителів суспільних дисциплін;

– з'ясування ступеня розуміння майбутніми вчителями суспільних дисциплін поняття «медиаграмотність» та усвідомлення її необхідності в майбутній професійній діяльності;

– виявлення тенденцій і труднощів у процесі формування медиаграмотності майбутніх учителів суспільних дисциплін;

– виявлення рівнів сформованості медиаграмотності у майбутніх учителів суспільних дисциплін.

Педагогічна діагностика констатувального етапу дослідження спиралась на теоретичні засади, концептуальні положення та понятійний апарат.

Визначаючи критерії сформованості медиаграмотності майбутніх учителів суспільних предметів у процесі професійної підготовки, ми виходили з розуміння сутності поняття «критерій», як певного мірила, «ознаки, на основі якої робиться оцінка, визначення або класифікація чого-небудь... основної ознаки, за якою рішення обирається з багатьох можливих» (Зверева, Коваль, & Фролов, 1995, с. 8).

Ми поділяємо думку науковців про те, що можна виділити критерії, пов'язані із зовнішніми виявами педагогічного (освітнього) впливу, що виражаються в конкретних оцінках, судженнях, діях, вчинках, та внутрішніми, такими, як мотиви, орієнтації, цілеспрямованість, осмислення, творча активність, самостійність, відповідальність (*Критерії та Показники Вихованості...*, 1991, с. 196–197).

Отже, метою дослідження стало визначення критеріїв і показників, які б забезпечували об'єктивне з'ясування рівнів сформованості медиаграмотності майбутніх учителів суспільних предметів у процесі їхньої професійної підготовки.

Серед критеріїв було виокремлено когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий.

Показниками *когнітивного критерію* є уявлення, що забезпечують усвідомлення себе самодостатньою, відповідальною особистістю, активним суб'єктом медіаосвіти; знання

можливостей, етики, етикету і принципів взаємодії в медіапросторі; медіакомпетентність.

Показниками *емоційно-ціннісного* критерію є інтерес до медіаінформації; налаштованість на дотримання медіакультури щодо інших членів суспільства знань, прагнення здійснювати педагогічну діяльність з використанням медіазасобів.

Показниками *поведінкового* критерію є вміння працювати з медіаінформацією, навички аналізу та критичного мислення, здатність контролювати та блокувати негативні медіавпливи, досвід використання медіатехнологій, уміння спілкуватися, відповідальність за свої дії та вчинки в медіапросторі, здатність до самовдосконалення.

Розроблені в нашому дослідженні критерії та показники забезпечили всебічне й об'єктивне вивчення проблеми.

Проведена педагогічна діагностика дала змогу визначити тенденції і труднощі, що виникають у процесі підготовки майбутніх учителів суспільних дисциплін, виявити у них рівні медіаграмотності за допомогою розроблених критеріїв і показників.

Вивчення освітнього процесу закладу вищої освіти та діагностика медіаграмотності майбутніх учителів дали змогу визначити педагогічні умови, необхідні для формування медіаграмотності в процесі професійної підготовки майбутніх учителів суспільних предметів.

Для виконання завдань констатувального експерименту використовувався комплекс діагностувальних методів: анкетування, опитування, інтерв'ювання, дискусія, незакінчене речення, проблемні ситуації, творчі завдання, незалежні характеристики, ранжування, експертна оцінка, педагогічне спостереження, ділова гра, а також вивчення документів освітньої діяльності ЗВО, що сприяло об'єктивному й неупередженому дослідженню проблеми.

У процесі професійної підготовки майбутніх учителів суспільних предметів важливу роль відіграє їхня знаннєва сфера, що охоплює переконання, уявлення, судження про медіаграмотність та її роль у професійній діяльності.

Проведена пілотажна бесіда засвідчила, що здебільшого майбутні вчителі суспільних дисциплін не розрізняють поняття «медіаграмотність», «інформаційна культура», «комп'ютерна грамотність», «медійна компетентність», ототожнюють їх. На думку респондентів, медіаграмотність визначає «уміння і навички роботи з інформацією», «взаємодію зі ЗМІ», «уміння використовувати і передавати інформацію», «результат навчання», «якість сучасного вчителя, що забезпечує педагогічну

майстерність, та якість освіти». Завдяки роз'ясненням з боку викладачів закладів вищої освіти майбутні вчителі дійшли висновку, що медіаграмотність – це результат медіаосвіти, яка на сьогодні є перспективною.

Анкетування показало, що студенти, які вивчають суспільні дисципліни в закладах вищої освіти, визначають медіаосвіту як можливість здобувати освіту за допомогою медіазасобів та сучасної техніки (49,8%); як створення й поширення власного медіа контенту (26,7%); як розуміння впливу медіа на особистість та її формування (15,4%); як уміння працювати з інформацією в медіаосвітньому просторі (8,1%).

Сучасні студенти визначають медіаграмотність майбутнього вчителя суспільних предметів як уміння використовувати різноманітні технічні засоби в освітньому процесі (45,9%), уміння здобувати й презентувати цікаву інформацію з Інтернету (28,5%), розрізняти фейкову і правдиву інформацію в медіапросторі (17,4%) і лише невелика кількість студентів (8,2%) характеризує медіаграмотність у зв'язку з медіакомпетентностями та медіакультурою сучасного вчителя. Отже, переважна частина студентів переконані, що медіаграмотність – це насамперед уміння використовувати медіазасоби й медіатехнології в роботі зі школярами на уроках із суспільних дисциплін. Попри те, що студенти добре розуміють сутність критичного осмислення медіаінформації, вони у своїх відповідях не звернули уваги на необхідність критичного ставлення до такої інформації. Також з'ясувалося, що 75,6% під час підготовки до занять ніколи або дуже рідко перевіряють достовірність інформації, пояснюючи це браком часу, власним баченням чи інтуїцією.

Проведена зі студентами дискусія «Чи потрібна медіаграмотність сучасному вчителю суспільних предметів?» виявила зацікавленість її учасників. Студенти доводили, що сучасний учитель не може бути успішним без уміння працювати з комп'ютером, створювати відео, презентації на уроках і під час виховних заходів, без доцільного використання медіаджерел. Сучасний учитель має розвивати свої знання, уміння й навички щодо використання медіатехнологій. На думку майбутніх учителів, медіаосвіта набуває популярності й розвиватиметься надалі, тому вчитель має здійснювати навчання з використанням на уроках корисного для школярів медіа чи відеоряду. Попри розуміння перспектив медіаосвіти, майбутні вчителі досі не усвідомлюють значущості розвитку критичного мислення у використанні медіаінформації та її перевірки.

Дискусія показала, що майбутні вчителі часто ототожнюють медіаосвітні технології з

комп'ютерними, не завжди усвідомлюють вплив медіа на суспільство, масову свідомість, не завжди оцінюють перцептивний та інтерпретаційний зміст, обмежуючись реферуванням та узагальненням.

Для того, щоб з'ясувати, якими пошуковими сервісами та сайтами користуються майбутні вчителі під час підготовки до занять із суспільних дисциплін та педагогічної практики, ми провели анкетування, узагальнені результати якого наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Використання пошукових сервісів і професійних сайтів майбутніми вчителями суспільних предметів (у %)

№	Відповідь	%
Пошукові системи		
1.	Google	12,7
2.	YouTube	12,4
3.	Вікіпедія	11,7
4.	Енциклопедія України в Інтернеті	6,2
5.	Міста і села України	4,5
6.	Yahoo	3,5
7.	Osvita.ua	2,5
Сайти		
8.	Нова доба	8,4
9.	Історія 11	7,4
10.	Учительський журнал онлайн	7,1
11.	Історія в школі	6,5
Ресурси		
12.	Історія та гуманітарні дисципліни (ukrhist.at.ua/)	5,2
13.	Історія цивілізацій (histori.com.ua/news.php)	4,5
14.	Історія українського козацтва (cossackdom.com)	3,9
15.	Архіви України (archives.gov.ua/)	3,5

Отже, готуючись до занять майбутні вчителі суспільних предметів найчастіше користуються такими пошуковими системами, як Google, YouTube, Вікіпедія й набагато рідше – спеціальними професійними сайтами та ресурсами, оскільки не знають про них.

Найпопулярнішими сайтами серед майбутніх учителів суспільних предметів є «Нова доба», «Історія 11», «Учительський журнал онлайн», «Історія в школі», а також електронні ресурси – «Історія та гуманітарні дисципліни», «Історія цивілізацій», «Історія українського козацтва», «Архіви України».

Під час інтерв'ю, де обговорювалися питання медіаосвіти, медіаграмотності майбутнього вчителя, студенти наголосили на невичерпних можливостях медіатехнологій в освітньому процесі навчальних закладів різного рівня, зокрема на використанні медіазасобів,

медіаінформації для вивчення й закріплення навчального матеріалу.

Експеримент підтвердив, що студенти є активними учасниками сучасного медіапростору й зацікавлені в розвитку власної медіаграмотності.

Проведене опитування виявило надмірну довіру до електронних джерел та низький рівень критичного осмислення отриманої інформації майбутніми вчителями, їхню нездатність розрізняти достовірну й недостовірну інформацію, брак мотивації до використання медіатехнологій для перевірки правдивості інформації, отриманої з різних медіа.

Формування інтересу до медіакультури в освітньому процесі відіграє важливу роль у становленні майбутнього вчителя суспільних дисциплін, оскільки виступає мотивувальним чинником, що спонукає студентську молодь до засвоєння й активного використання медіаресурсів і медіатехнологій у своїй професійній діяльності, спрямованої на досягнення освітніх цілей. Така висока ефективність їх використання в професійній діяльності спонукає майбутніх учителів до підвищення власного рівня медіакультури, який ми оцінювали за допомогою тестування. У процесі тестування майбутнім учителям суспільних предметів пропонували оцінити твердження за п'ятибальною шкалою. Були отримані такі відповіді: майбутні вчителі відчують високу потребу в професійному становленні (ЕГ – 54,7%, КГ – 54,9%), у самореалізації (ЕГ – 68,1%, КГ – 68,3%), у визнанні (ЕГ – 25,9%, КГ – 25,6%). Ці відповіді засвідчили однаковий рівень у контрольних та експериментальних групах.

Тестування показало, що майбутні вчителі суспільних дисциплін вважають, що формування медіаграмотності в професійній діяльності є необхідним. Близько третини студентів контрольної та експериментальної груп першого курсу оцінили в 4, а то й у 5 балів такі твердження: «Я намагаюсь оволодіти медіатехнологіями, а також набути нових медіакомпетентностей» (ЕГ – 37,2%, КГ – 37,5%); «Я прагну бути впевненим у медіапросторі й набути позитивного досвіду» (ЕГ – 28,1%, КГ – 27,9%); «У будь-якій сфері потрібно бути моральною людиною, дотримуватися етики та етикету» (ЕГ – 20,3%, КГ – 20,8%); «Я усвідомлюю відповідальність у сучасному медіапросторі» (ЕГ – 19,6%, КГ – 19,8%).

Однак частина майбутніх учителів не ставить перед собою таких цілей, про що свідчать оцінки в 2-3 бали наведених вище тверджень.

Відповідно до завдань експерименту ми намагалися виявити характер ставлення

майбутніх учителів до комунікацій у медіапросторі.

Наступний блок тестових завдань стосувався оцінки якостей (за п'ятибальною шкалою), що характеризують взаємини між людьми в медіапросторі.

Проведене дослідження показало, що причиною низького рівня комунікацій майбутніх учителів у медіапросторі є брак необхідних знань, а також невпевненість у власних силах, нестача досвіду у використанні сучасних комп'ютерних технологій. Так, 82,5% учасників ЕГ і 82,7% учасників КГ вважають, що володіють медіанавичками на достатньому рівні та досить активно використовують їх у своїй діяльності (пошук інформації, написання рефератів, курсових робіт), однак часто їхні можливості досить обмежені й не відповідають сучасним вимогам, особливо тоді, коли це стосується більш складних завдань. 9,2% учасників ЕГ і 8,9% учасників КГ мають більшу зацікавленість у розвитку інших навичок, не пов'язаних з медіакомпетентностями. 5,3% учасників ЕГ і 5,0% учасників КГ упевнені в тому, що немає необхідності спеціально вивчати медіатехнології, а ознайомитися з ними можна в процесі роботи. Ще 5,0% учасників ЕГ і 3,4% учасників КГ також не вважають навички використання медіатехнологій запорукою успішної власної професійної діяльності й надають перевагу моральним якостям.

Студенти вказують на те, що вони доволі часто застосовують медіатехнології у своїй діяльності. Узагальнені дані щодо сфери використання медіатехнологій майбутніми вчителями наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

**Сфера застосування медіатехнологій
майбутніми вчителями суспільних предметів
(у%)**

№	Відповідь	%
1.	У навчальній діяльності, зокрема й під час дистанційного навчання	18,4
2.	У процесі підготовки презентацій результатів роботи над проєктами	17,2
3.	Перегляд новин	16,9
4.	Для спілкування та обміну інформацією	13,3
5.	Використання онлайн-бібліотеки	12,6
6.	Участь в онлайн-опитуваннях університету	9,5
7.	Під час укладання методичних розробок	6,9
8.	Пошук інформації для саморозвитку	5,2
	Разом	100

Наведені в таблиці дані свідчать про те, що медіатехнології зазвичай використовують у навчальній сфері, під час підготовки до занять, у громадській діяльності та для саморозвитку. Однак певна частина студентів постійно користується соцмережами й використовує медіатехнології для спілкування.

Майбутні вчителі суспільних дисциплін високо цінують медіаграмотних викладачів, з якими можна співпрацювати в мережі Інтернет, отримуючи необхідну для себе інформацію (як навчальну, так і розвивальну), сучасне електронне навчально-методичне забезпечення з дисципліни; можливість ділових контактів через електронну пошту. Студенти вказали, що регулярно надсилають свої індивідуальні, курсові, дипломні роботи, проєкти викладачу на перевірку; в умовах тривалого карантину, пов'язаного з Covid-19 вони також часто спілкуються в режимі онлайн, розв'язуючи різноманітні поточні питання.

Діагностика рівнів медіакультури здійснювалася на основі опосередкованого й безпосереднього педагогічного спостереження. З цього приводу ми поділяємо думку С. Сисоєвої, та Т. Кристопчук, які вважають, що педагогічне спостереження – «це цілеспрямоване й організоване сприйняття предметів, явищ і процесів виховання, навчання і розвитку людини в процесі її професійної підготовки» (Сисоєва, & Кристопчук, 2013, с. 115).

Педагогічне спостереження за майбутніми вчителями суспільних предметів здійснювалося в різних ситуаціях, зокрема, під час розв'язання ними задач навчального характеру, у часи їхнього дозвілля для вивчення інтересів і медіапотреб, під час спілкування в соціальних мережах. Педагогічне спостереження передбачало вивчення виявів медіаграмотності в природних і змодельованих ситуаціях.

Отже, у процесі педагогічного спостереження за поведінкою і спілкуванням майбутніх учителів суспільних предметів було встановлено, що:

– майбутні вчителі суспільних предметів переважно використовують медіатехнології та медіаресурси для розваг (82,5%), мають певні вияви інтернет-залежності (25,9%), знижену моральну відповідальність за наслідки своїх дій у медіапросторі (8,2%);

– спілкування в соцмережах не завжди є толерантним, доброзичливим, виваженим. Зазвичай воно є надміру емоційним, нестриманим, критичним (27,9%);

– здебільшого у майбутніх учителів виникають труднощі з виконанням навчальних завдань у медіапросторі, оскільки під час їх виконання вони відволікаються на другорядні цілі, переключаються на віртуальне спілкування,

намагаються отримати готову відповідь без докладання жодних зусиль (62,5%);

– застарілі підходи до виконання навчальних завдань, брак уявлень про актуальні можливості та використання сучасних медіа (38,4%);

– медіапотреби майбутніх учителів не завжди спрямовані на професійне зростання, а найчастіше – на задоволення інтересу щодо публічних осіб, їхнього приватного життя, сайтів знайомств, розваг (49,4%);

– часто активність майбутніх учителів суспільних предметів у медіапросторі призводить до стирання меж між добром і злом, моральним і аморальним, що є причиною зниження моральної відповідальності.

На такі тенденції в поведінці майбутніх учителів вказали як викладачі, так і батьки.

Під час експерименту ми визначили рівні сформованості медіаграмотності майбутніх учителів суспільних предметів у процесі професійної підготовки відповідно до розроблених критеріїв і показників: високий

(КГ – 11,3%; ЕГ – 11,1%), середній (КГ – 65,6%; ЕГ – 65,6%), низький (КГ – 32,1%; ЕГ – 22,9%).

Висновки. Вивчення стану сформованості медіаграмотності майбутніх учителів суспільних предметів дало змогу виявити основні тенденції, труднощі та проблеми організації освітнього процесу з формування у них медіаграмотності.

За допомогою розроблених нами критеріїв (когнітивного, емоційно-ціннісного, поведінкового) та відповідних їм показників, використаного комплексу взаємодоповнювальних діагностувальних методів визначено рівні (високий, середній, низький) сформованості медіаграмотності майбутніх учителів суспільних предметів у процесі їхньої професійної підготовки.

Перспективу подальших досліджень убачаємо у вивченні результатів упровадження сучасних технологій і методик підвищення рівня медіаграмотності майбутніх учителів суспільних дисциплін у процесі їхньої професійної підготовки.

Список використаних джерел

- Бакка, Т., Бурім, О., Волошенюк, О., Євтушенко, Р., Мелешченко, Т., & Мокрогуз, О. (2016). *Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільних дисциплін*: посіб. для вчителя. Іванов, В., & Мокрогуз, О. (Ред.). Київ: Акад. укр. преси: Центр вільної преси. 200 с.
- Зверева, І. Д., Коваль, Л. Г., & Фролов, П. Д. (1995). *Діагностика моральної вихованості школярів*. Київ: ІСДО. 156 с.
- Іванов, В., Волошенюк, О., & Кульчицька, Л. (2011). *Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд*. Київ: Акад. укр. преси: Центр вільної преси. 58 с.
- Критерії та показники вихованості. Педагогічна психологія.* (1991). Проколієнко, Л. М., & Ніколаєнко, Д. Ф. (Ред.). Київ: Вища школа. 213 с.
- Левківський, К. М., Іванов, В. Ф., Даниленко, В. І., Мележик, В. П., Волошенюк, О. В., Мороз, В. ... Почепцов, Г. Г. (2011). *Навчальна програма «Медіаосвіта (медіаграмотність)»*: для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. Київ: Ін-т інновац. технологій і змісту освіти, Акад. укр. Преси. 95 с.
- Сисоєва, С. О., & Кристопчук, Т. Є. (2013). *Методологія науково-педагогічних досліджень*: підручник. Рівне: Волинські обереги. 360 с.

Відомості про автора:

Богомаз Оксана Юріївна

OBogomaz@i.ua

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
вул. Пирогова, 9, м. Київ, 01601, Україна

doi: 10.33842/22195203-2022-27-142-154

Матеріал надійшов до редакції 01. 12. 2021 р.
Прийнято до друку 06. 12. 2021 р.

References

- Bakka T., Burim O., Volosheniuk O., Yevtushenko R., Meleshchenko T., & Mokroguz O. (2016). Media literacy and critical thinking in the lessons of social sciences: a guide. for the teacher. Ivanov V. & Mokroguz O. (Ed.). Kyiv: Acad. of Ukr. Press: Free Press Center. 200 p. [in Ukrainian]
- Zvereva I.D., Koval L.G. & Frolov, P.D. (1995). Diagnosis of moral education of schoolchildren. Kyiv: ISDO. 156 p. [in Ukrainian]
- Ivanov V., Volosheniuk O. & Kulchytska L. (2011). Media education and media literacy: a brief overview. Kyiv: Acad. of Ukr. Press: Free Press Center. 58 p. [in Ukrainian]
- Criteria and indicators of education. Pedagogical psychology (1991). Prokolienko L.M. & Nikolaenko D.F. (Ed.). Kyiv: Higher School. 213 p. [in Ukrainian]
- Levkivsky K.M., Ivanov V.F., Danylenko V.I., Melezhiuk V.P., Volosheniuk O.V., Moroz V.G., Pocheptsov G.G. (2011). Curriculum "Media Education (Media Literacy)": for students of advanced training courses for teachers and research and teaching staff. Kyiv: Inst. of Innovation Technologies and Content of Education, Acad. of Ukr. Press. 95 p. [in Ukrainian]
- Syssoeva S.O., Krystopchuk T.E. (2013). Methodology of scientific and pedagogical research: a textbook. Rivne: Volynski Oberehy. 360 p. [in Ukrainian]

Information about the author:

Bogomaz Oksana Yuriivna

OBogomaz@i.ua

National Pedagogical
Drahomanov University
Pirogov St., 9, Kyiv, 01601, Ukraine

doi: 10.33842/22195203-2022-27-142-154

Received at the editorial office 01. 12. 2021.
Accepted for publishing 06. 12. 2021.